

ČASOVĚ ROZLIŠENÁ FLUORESCENCE

TIME-RESOLVED FLUORESCENCE

Fluorescenční metody ve vědách o životě – cesta od molekuly k buňce

C7230

Ctirad Hofr

LifeB – Laboratoř interakce a funkce esenciálních **Biomolekul**

FGP – Funkční genomika a proteomika

NCBR – Národní centrum výzkumu biomolekul

Přírodovědecká fakulta | Masarykova univerzita

M U N I
S C I

Národní centrum
pro výzkum
biomolekul

Portrait of Lotte 18 years in 5 minutes

Portrait of Vince 20 years in 20 seconds

Přehled

- Definice časově rozlišené (ČR) fluorescence
- Typy měření ČR fluorescence
- Praktické aplikace ČR fluorescence

Ustálená a časově rozlišená fluorescence

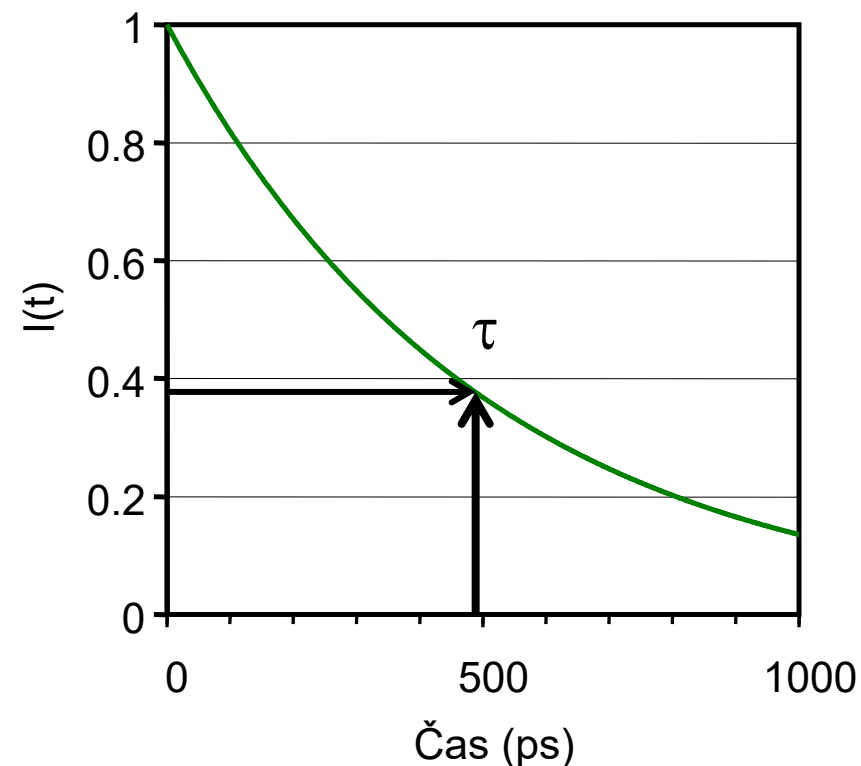
- **Časově rozlišená fluorescence** se měří pomocí pulzní excitace (délka pulzu je obvykle kratší než doba dohasínání fluorescence vzorku) nebo fázově modulovaného budícího záření a umožňuje analyzovat časové závislosti měřených parametrů.
- **Ustálená fluorescence** (Steady State) se měří při buzení kontinuálním zářením a dostáváme potom časovou střední hodnotu intenzity či polarizace fluorescence.

Proč měřit časově rozlišenou fluorescenci?

- Udává nám informaci o poklesu intenzity fluorescence v čase
- Měření je relativní, nezáleží na skutečné hodnotě intenzity
- Je závislá na vlastnostech okolí
- Dává informace o dynamice – rotaci molekul

Jak dlouho trvá fluorescence?

Náhodné dohasínání zpět do základního stavu:
každá molekula emituje 1 foton

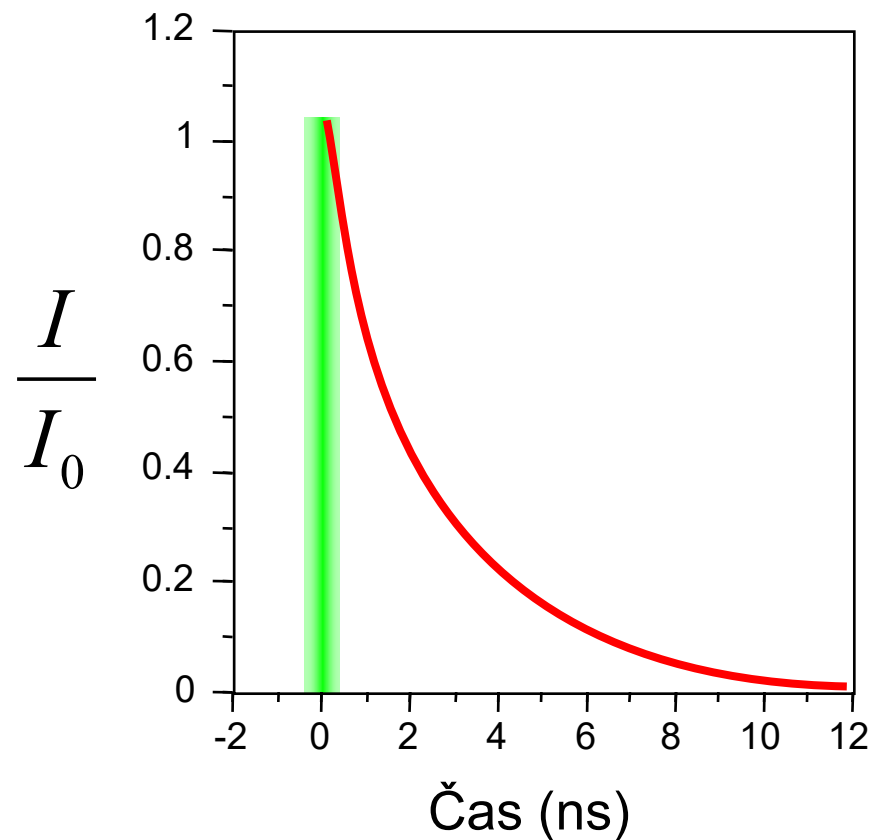

Populace molekul excitovaných
zábleskem (pulesem)

Časový průběh fluorescence

- Nejjednodušší je exponenciální pokles pro sférické částice

$$I(t) = I_0 e^{-t/\tau}$$

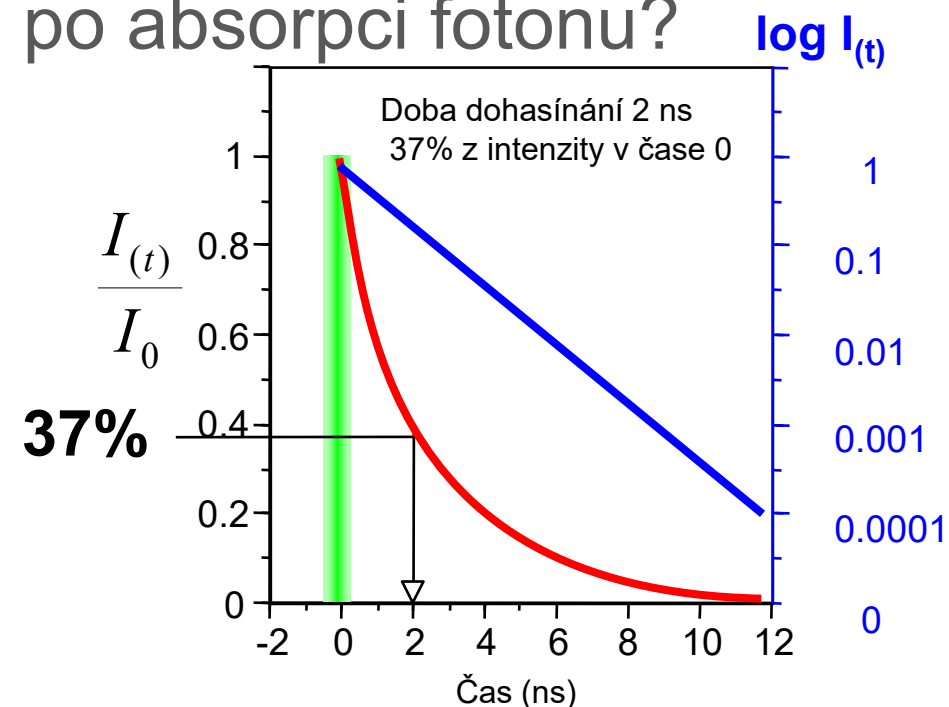
Čas dohasínání fluorescence τ

- τ je střední doba mezi excitací molekuly (absorpcí fotonu) a emisí světla při návratu molekuly do základního stavu

Jaká je intenzita fluorescence v čase τ po absorpci fotonu?

$$I(t) = I_0 e^{-t/\tau}$$

- Doba dohasínání $t = 2 \text{ ns}$, potom v tomto čase $t = \tau$ má fluorescence 37% z původní intenzity v čase 0

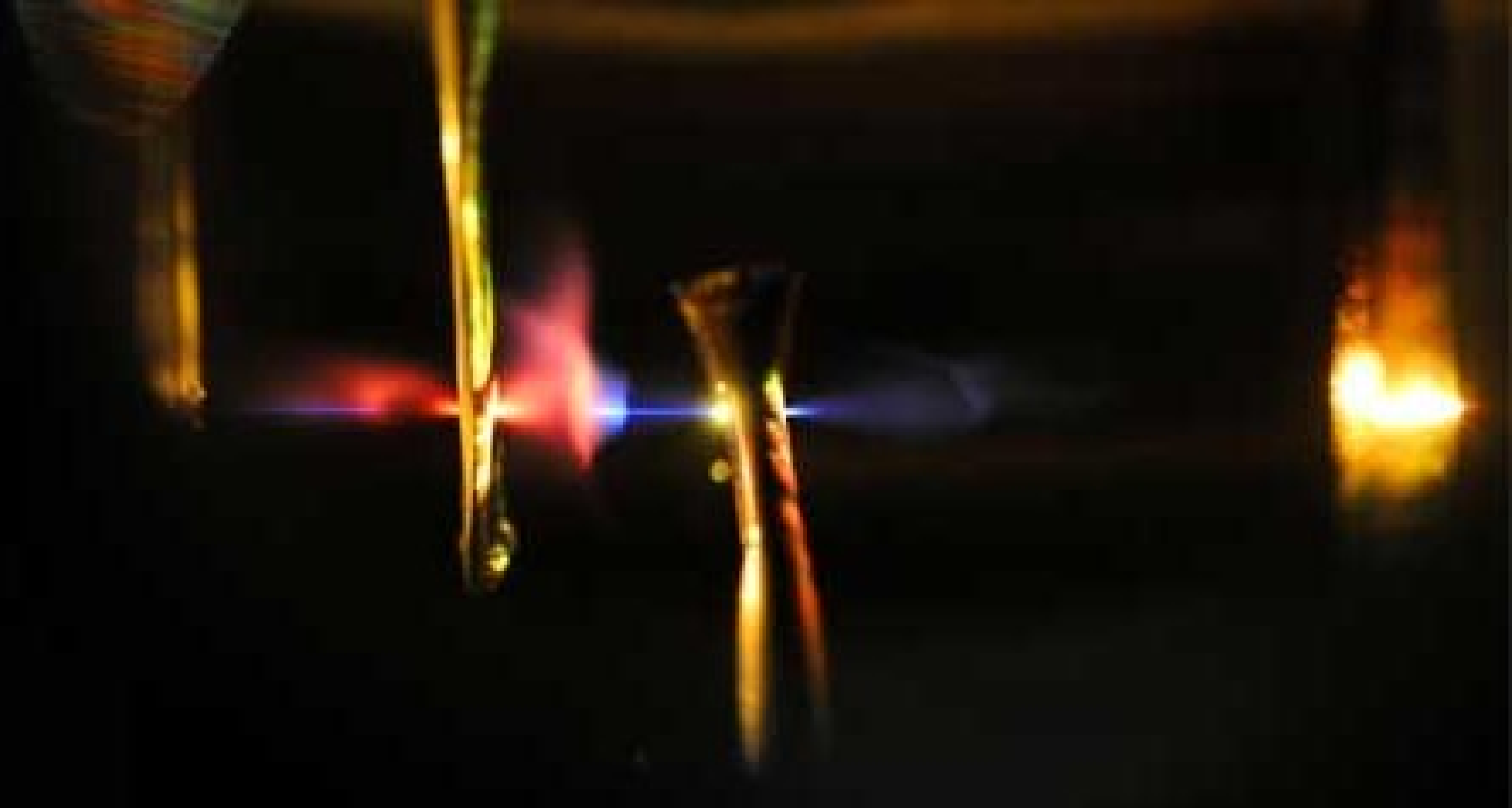

Proč měřit dobu dohasínání fluorescence τ ?

- Absolutní měření – doba dohasínání nezávisí na koncentraci vzorku
- Doba dohasínání je závislá na okolním prostředí a může být použita k určení jeho polarity, pH, teploty, koncentrace iontů, přítomnosti zhašedla
- Přidává další rozměr při fluorescenčním mapování – zvyšuje jeho selektivitu
- Umožňuje měřit rotační korelační čas molekul – rotační pohyblivost

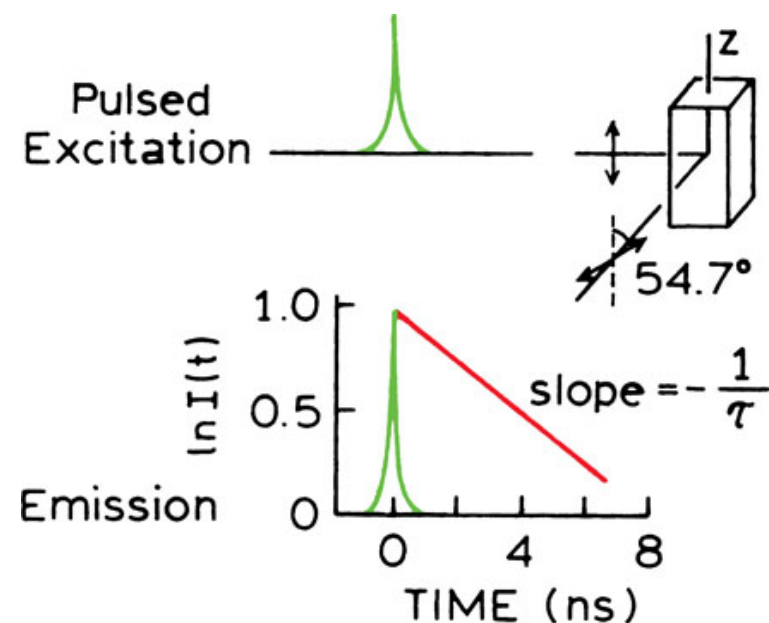
Hlavní způsoby měření časové závislosti fluorescence

- **Pulzní metoda (time-domain)** zdrojem excitačního záření je krátký pulz
- **Metoda fázově modulovaného budícího záření (frequency domain)** zdrojem excitačního záření je sinusově modulované světlo

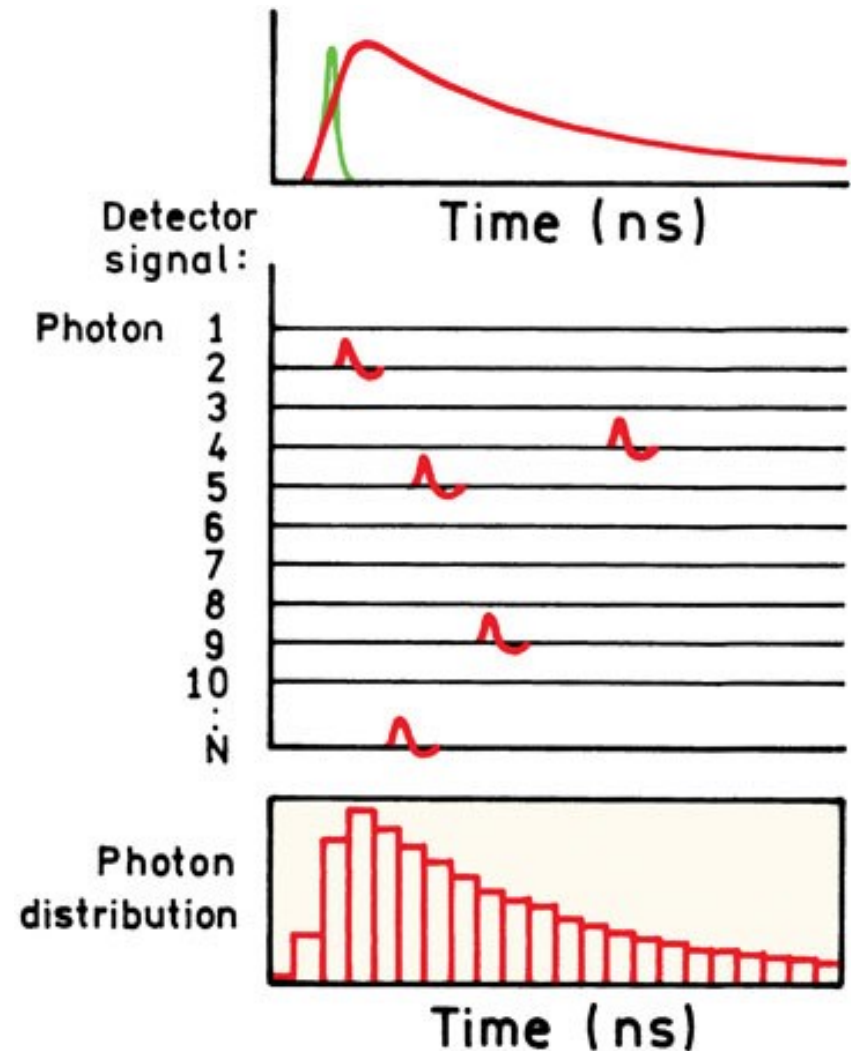
Pulzní metoda

- Vzorek je excitován krátkým pulzem s trváním mnohem kratším než doba dohasínání τ
- Závislost intenzity fluorescence na čase (dohasínání) je použita pro výpočet doby dohasínání τ

Počítání fotonů: Time-Related Single Photon Counting TCSPC

- Při každém pulzu excitačního světla může být zaznamenán jeden emitovaný foton.
- Typické uspořádání je, že jeden foton připadá na 100 excitačních pulzů.
- Měří se čas mezi excitačním pulzem a zaznamenaným fotonem.
- Vytváří se histogram, který znázorňuje časovou distribuci fotonů.
- Pro vyhodnocení křivky dohasínání je potřeba mít soubor alespoň 4000 fotonů.

Zdroje pro TCSPC

Laserové diody

Šířka pulzu FWHM = 70 ps

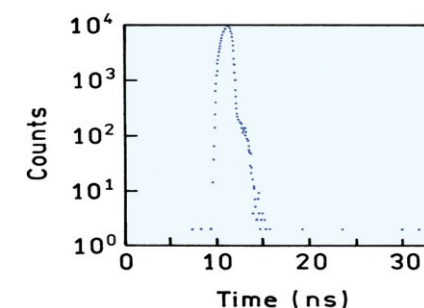
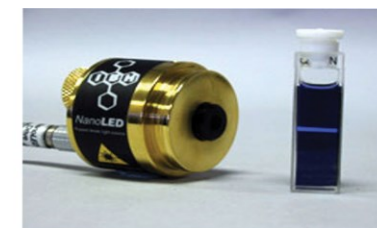
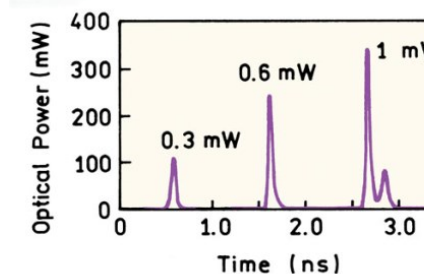
(full width at half of maximum; plná šířka v polovině maxima)

Rychlost opakování pulzu 40 MHz

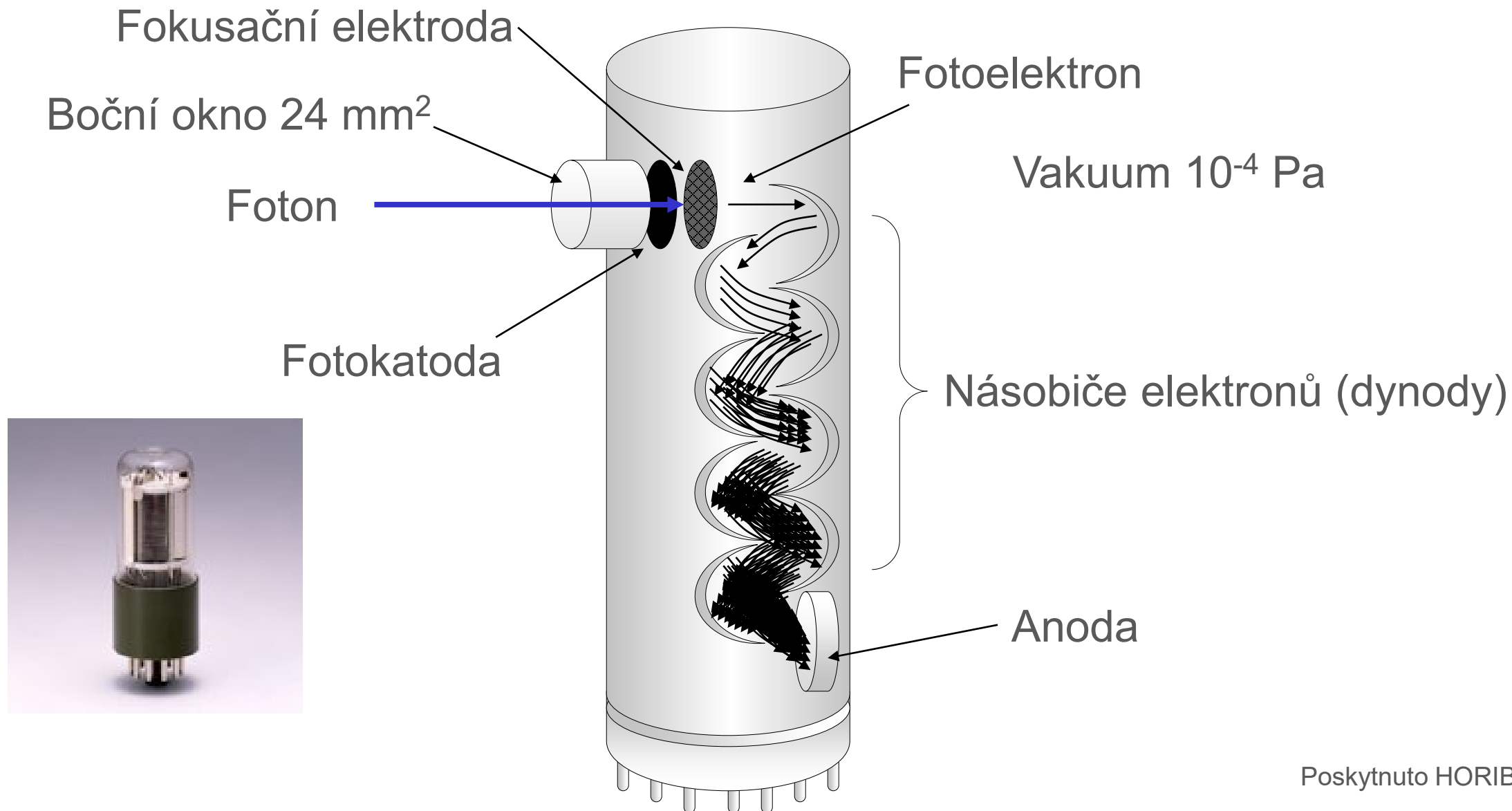
LED (Light Emitting Diode)

FWHM = 1,4 ns (plná šířka v polovině maxima)

Rychlost opakování pulzu 40 MHz

Detektor - fotonásobič

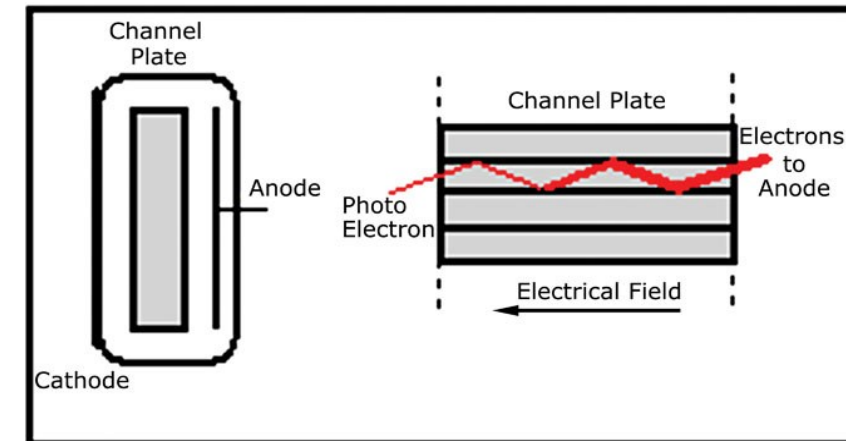

Poskytnuto HORIBA Jobin Yvon

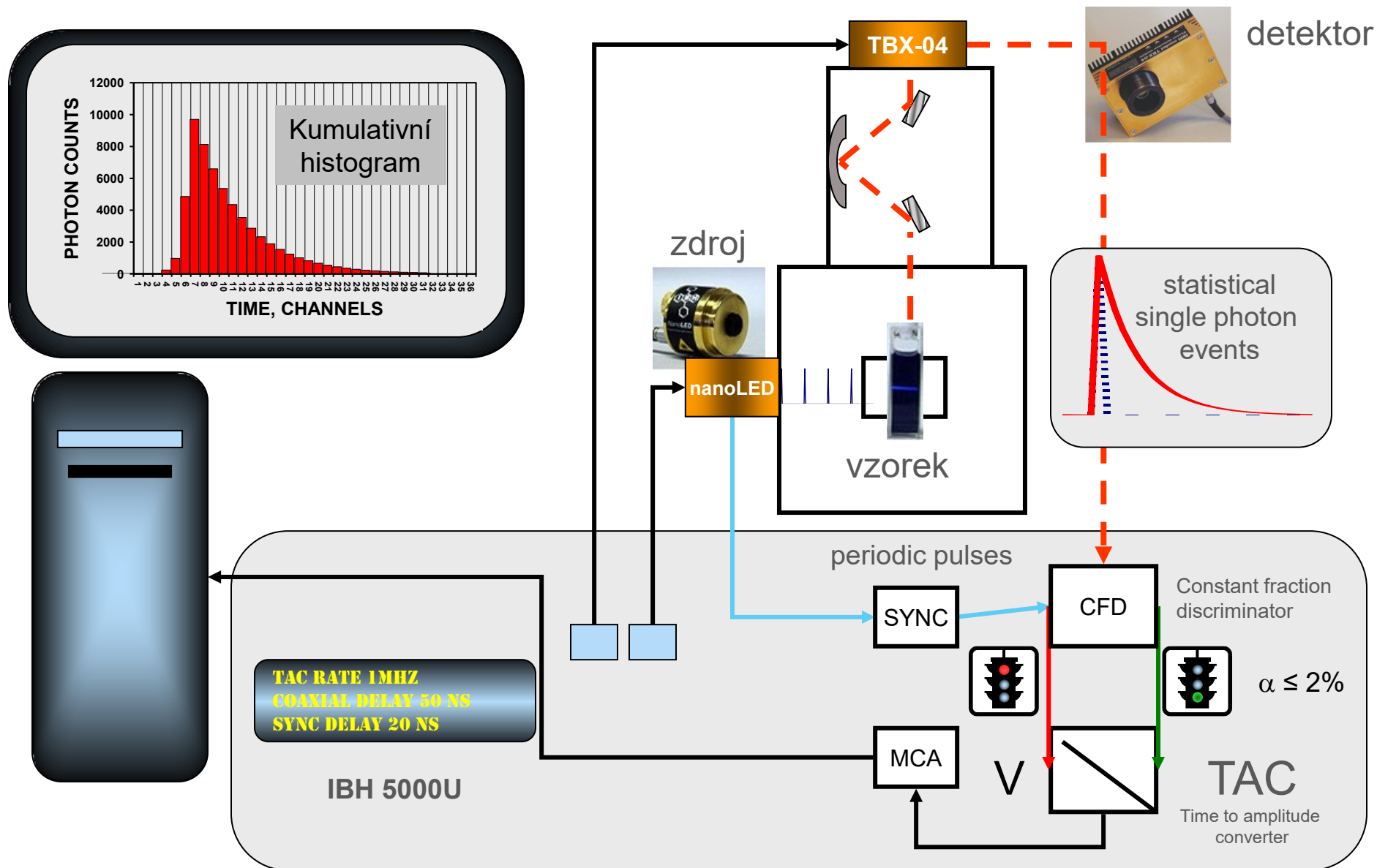

Rychlý detektor (MCP PMT)

- Rychlost je nejdůležitější při sledování časové závislosti fluorescence.
- V současnosti jsou nejrychlejší mikrokanálové deskové fotonásobiče - MicroChannel Plate PhotoMultiplier Tube.
- Mají rychlou odezvu, elektron putuje v detektoru méně než 1 ns.
Ve srovnání s klasickým fotonásobičem je odezva 10 krát rychlejší.

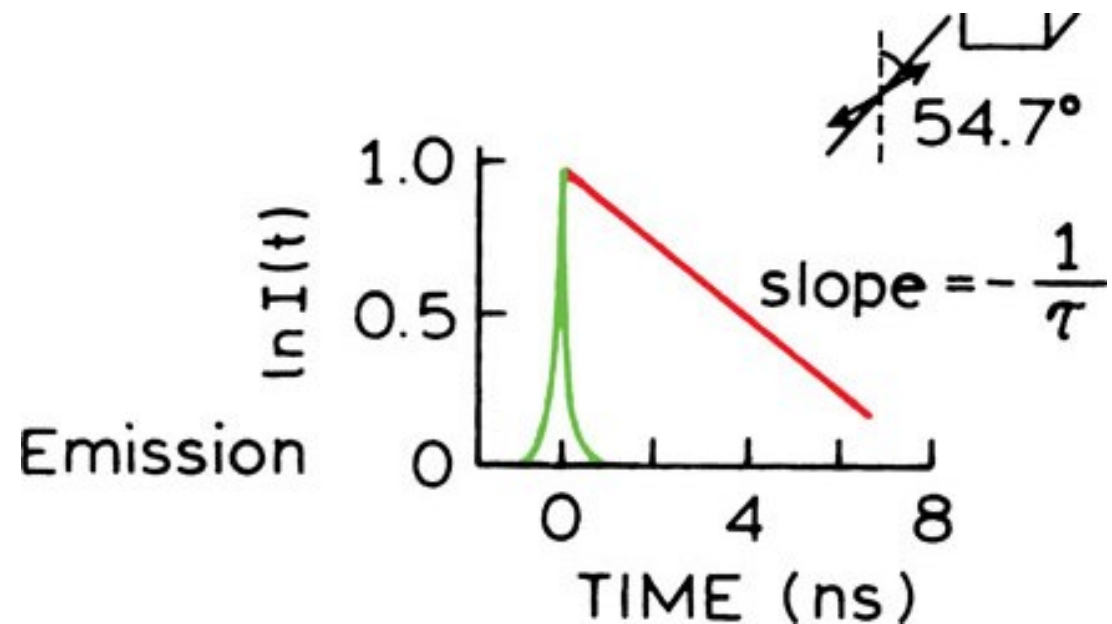

Princip přístroje s TCSPC

Poskytnuto HORIBA Jobin Yvon

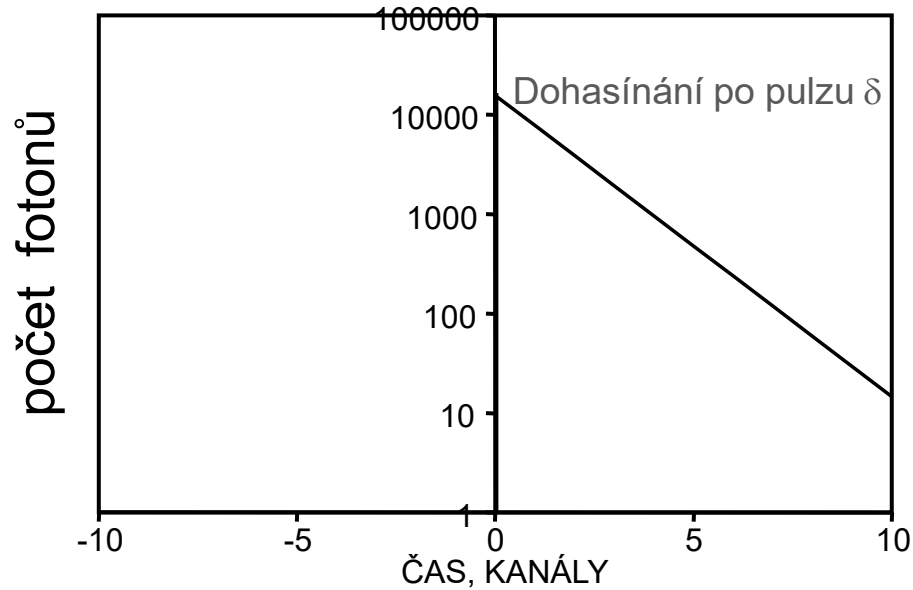
Praktické určení τ

$$I(t) = I_0 e^{-t/\tau}$$

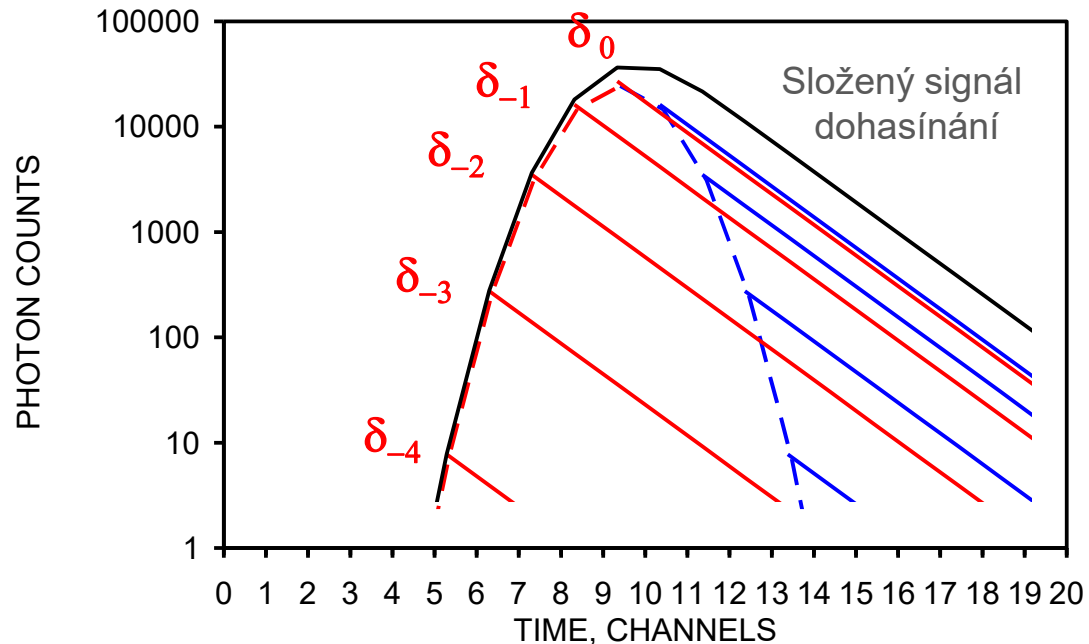
$$I(\tau) = I_0 e^{-1} = I_0 \cdot 0.37$$

Princip skládání – konvoluce signálů

Intenzita je funkcí času: $I(t) = \alpha \exp(-t/\tau)$

Intenzita zdroje světla je také funkcí času $L(t)$

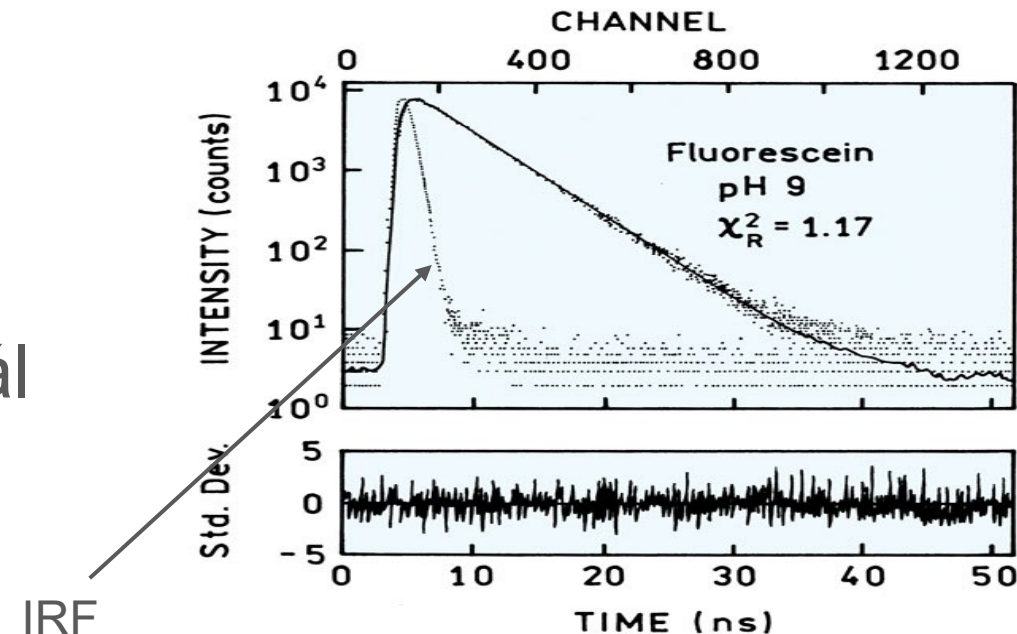
Konvoluce fluorescence: $F(t) = I(t) \otimes L(t)$

Časově rozlišená fluorescence fluoresceinu

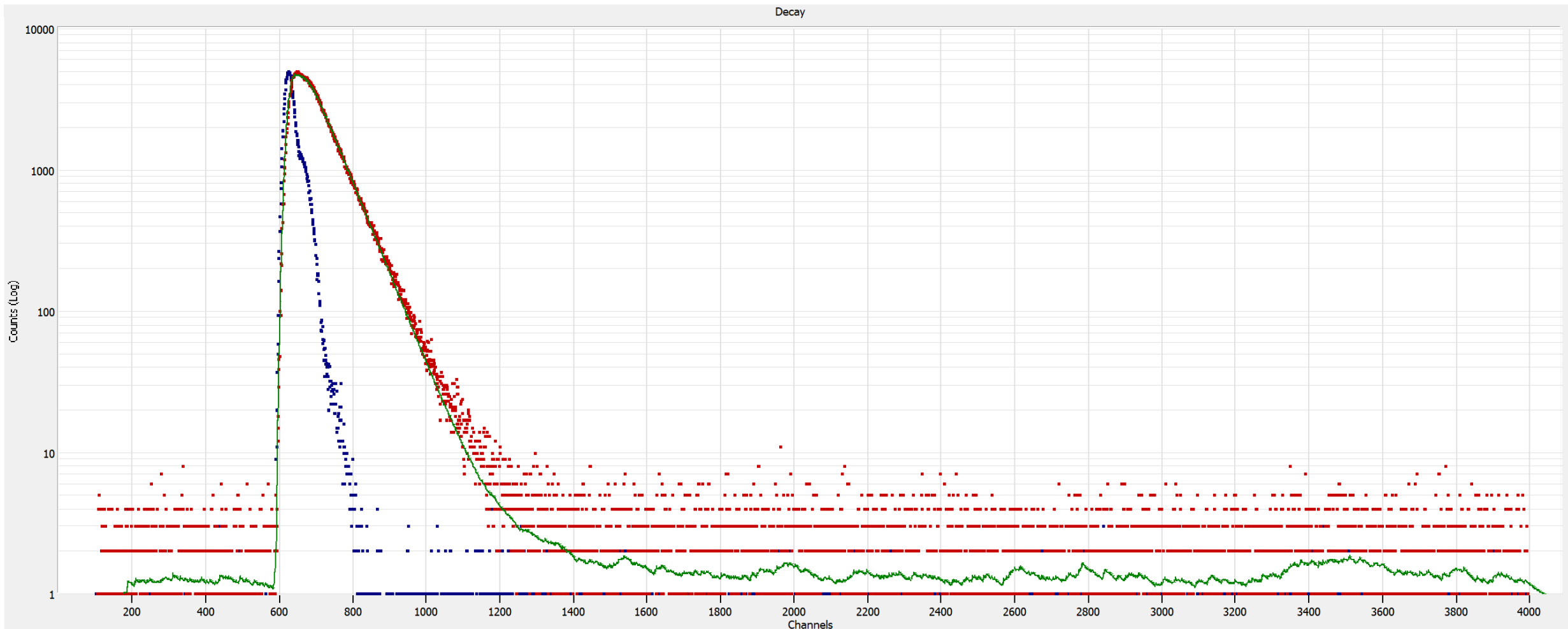
- Fluorescein v roztoku pH 9.0
- Excitace 450 nm
- Pulzní LED s opakovací frekvencí 20 MHz

IRF Instrument Response Function signál zdroje a odezva přístroje

IRF je křivka odpovídající nejkratšímu možnému času dohasínání, který lze na daném přístroji měřit

Záznam skutečného měření

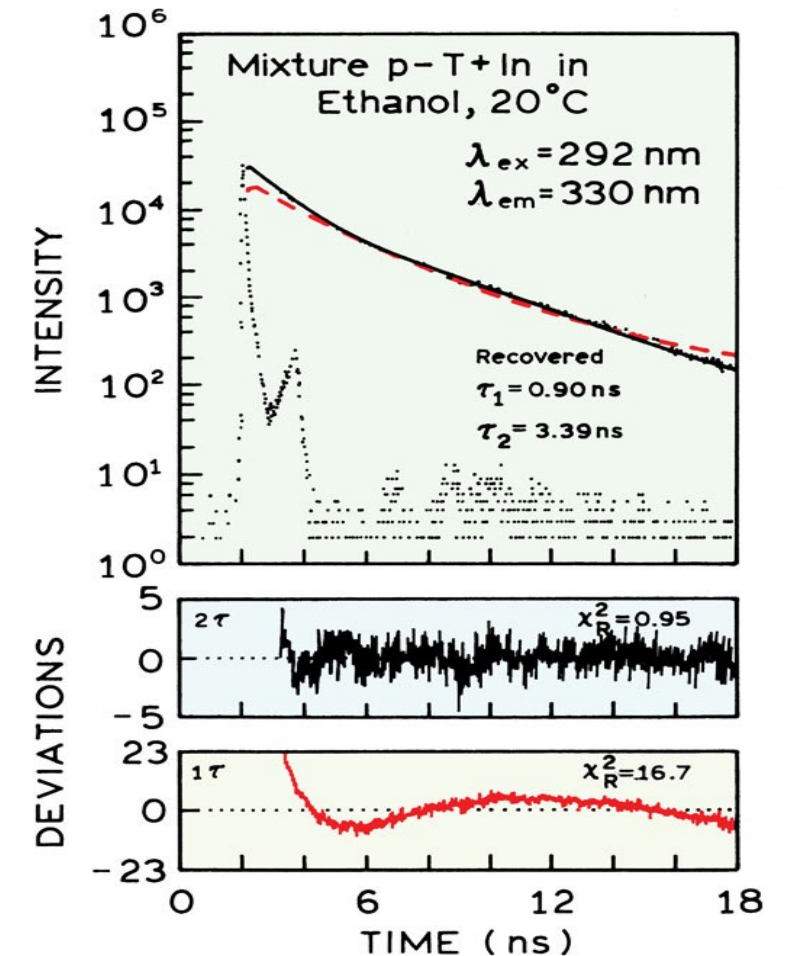
Modrá křivka je IRF, červená naměřená data a zelená fit jednokomponentním modelem.

Více fluoroforů v systému: multiexponenciální dohasínání

$$I(t) = \alpha_1 e^{-t/\tau_1} + \alpha_2 e^{-t/\tau_2} \dots + \alpha_N e^{-t/\tau_N}$$

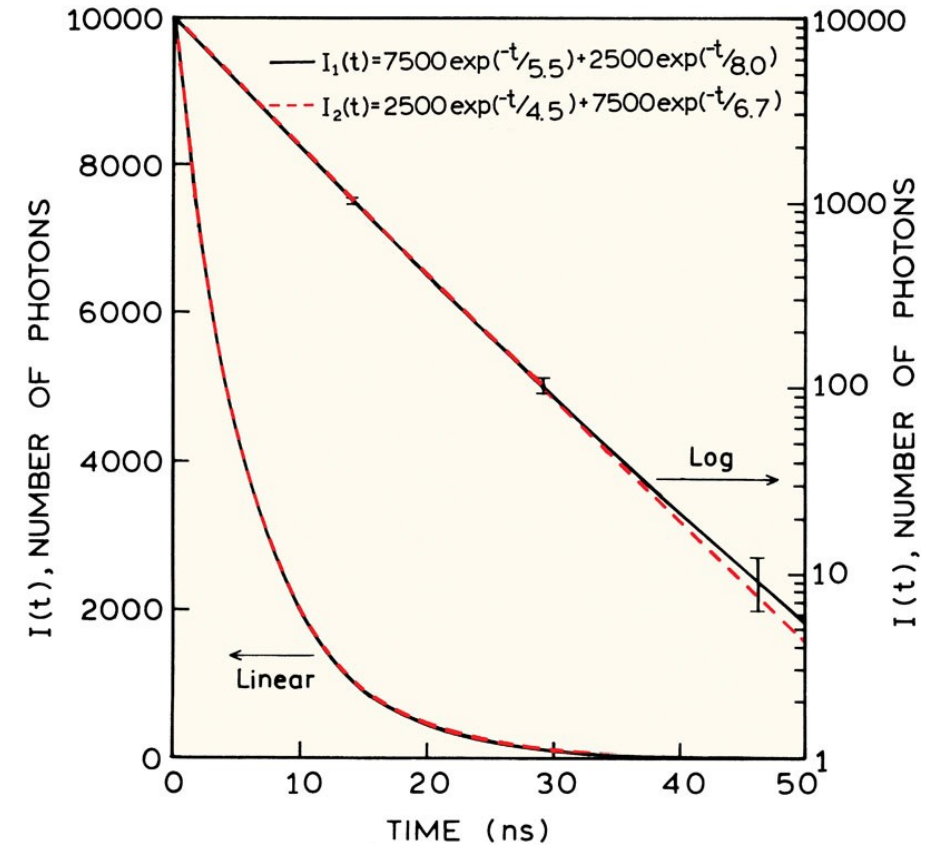
$$I(t) = \alpha_i \exp(-t/\tau_i)$$

- α_i poměrné zastoupení fluoroforu
- τ_i doba dohasínání daného fluoroforu
- Celková intenzita je dána součtem (konvolucí) příspěvků od každého fluoroforu
- Při analýze je nutno použít dekonvoluce – rozklad signálu na příspěvky jednotlivých fluoroforů

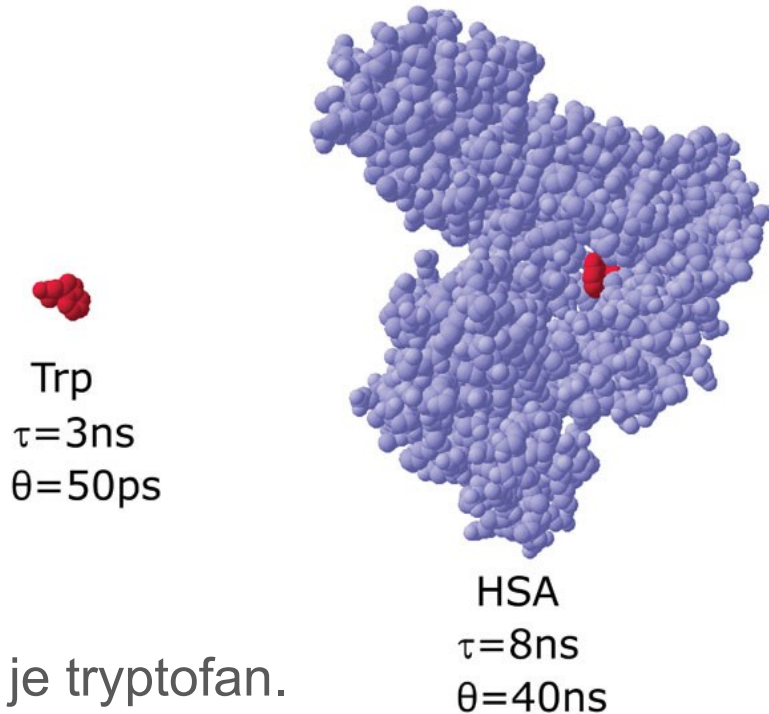
Rozlišení skládání signálů dvou fluoroforů (dekonvoluce)

- Při určování příspěvků od jednotlivých fluoroforů někdy není možno přesně určit α a τ , protože ke stejnému proložení můžeme použít jejich různé kombinace
- Různé dvojice α_i a τ_i mohou dát velmi podobný tvar křivky dohasínání

Rozlišení skládání signálů dvou fluoroforů (dekonvoluce)

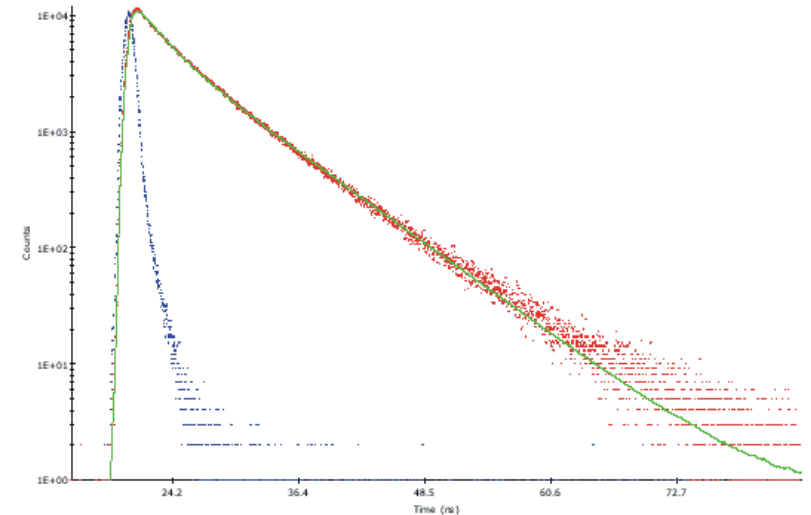

Fluoroforem je tryptofan.

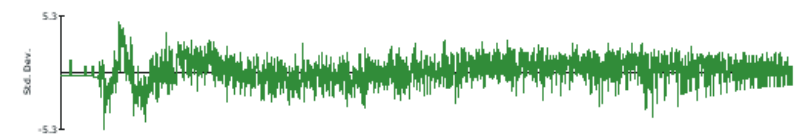
V proteinu je tryptofan jenom jeden, přesto je časová závislost dohasínání vícexponenciální.

Je to dáno různými konformacemi proteinu v roztoku.

Tryptofan se nachází ve více různých lokálních prostředích.

Two-exponential fit residuals. Chisq 1.36

Three-exponential fit residuals. Chisq 1.04

Poskytnuto HORIBA Jobin Yvon

Co dělat, když jsou tam fluorofory dva každý v jiném prostředí?

Dynamické zhášení

Snížení intenzity fluorescence dynamickým zhášením je popsáno **Sternovou-Volmerovou rovnicí**:

$$F_0/F = \tau_0/\tau = 1 + k_q \tau_0 C_q$$

kde je F_0 – intenzita fluorescence nebo kvantový výtěžek fluorescence za nepřítomnosti zhášedla,

F - totéž za přítomnosti zhášedla o koncentraci C_q , τ_0 – doba dohasínání fluorescence bez zhášedla, τ - doba dohasínání za přítomnosti zhášedla, k_q – bimolekulární zhášecí konstanta (= bimolekulární rychlostní konstanta určená difúzí vynásobená účinností zhášení).

Hodnota k_q udává koncentraci zhášedla, při které se sníží intenzita fluorescence na polovinu.

Nejčastějším zhášedlem fluorescence i fosforescence je molekulární **kyslík** (O_2). Dále fluorescenci zhášejí (v důsledku mezisystémové konverze) atomy halogenů jako je **bróm** a **jód**. Často používaným zhášedlem je také akrylamid.

Statické zhášení

Vytváří se **komplex fluoroforu a zhášedla**, který už nefluoreskuje
Platí pro něj také Sternova-Volmerova rovnice:

$$F_0/F = 1 + K_a \tau_0 C_q$$

Kde K_a je asociační konstanta fluoroforu a zhášedla

Typickými statickými zhášedly jsou:

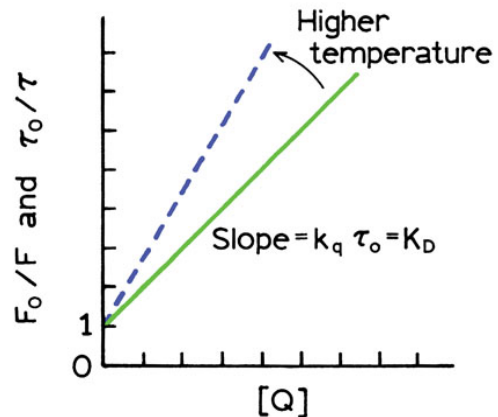
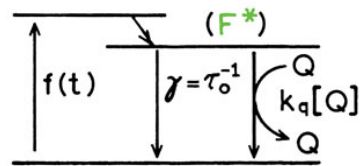
Báze nukleových kyselin
Guanin
Nikotinamid
Těžké kovy

Rozdílná teplotní závislost dynamického a statického zhášení

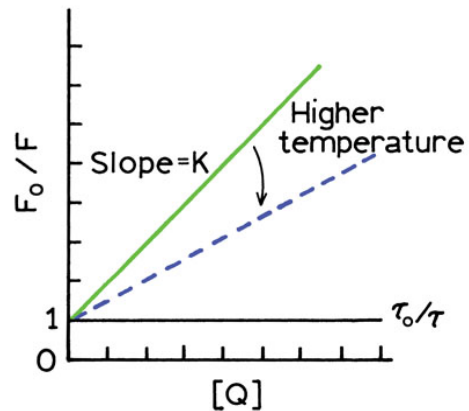
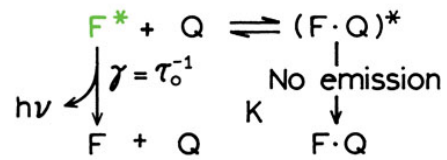
Dynamické zhášení

Statické zhášení

Collisional Quenching

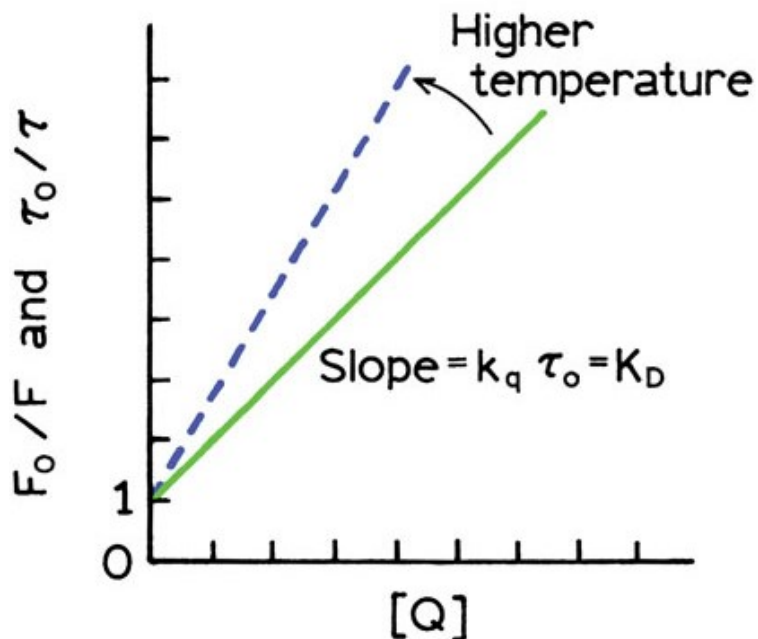
Static Quenching

- Oba druhy zhášení ukazují stejnou závislost na koncentraci zhášedla.
- Při statickém zhášení se pouze „zneviditelní“ část fluoroforů, které vytvoří komplexy.
- **Nemění se** doba dohasínání fluorescence τ .
- Při dynamickém zhášení se doba dohasínání **mění** $\tau_0 > \tau$.

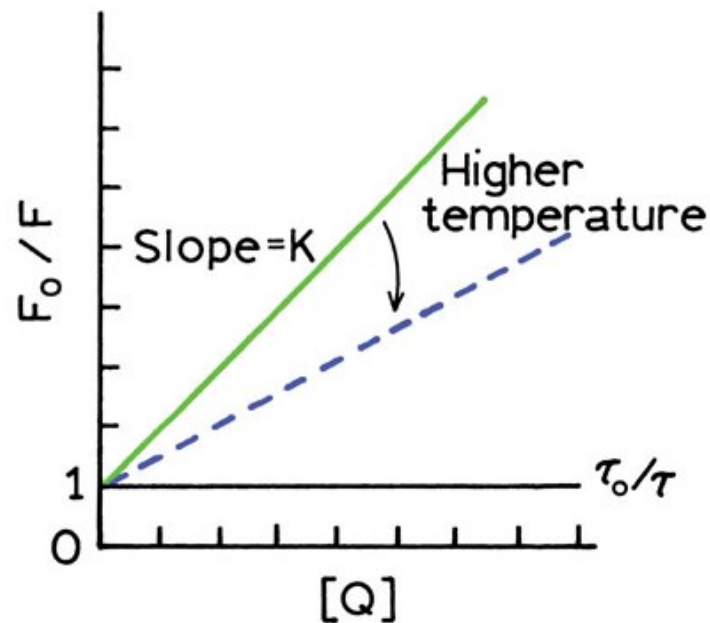
Závislost obou druhů zhášení na teplotě

Dynamické zhášení

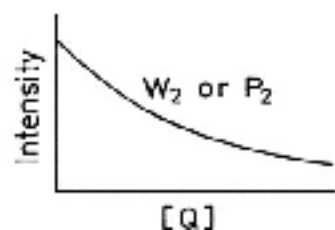
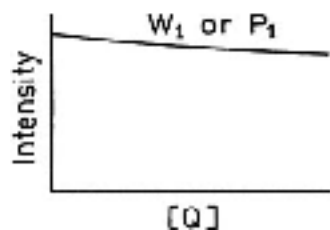
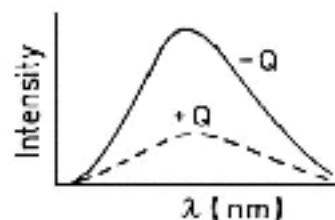
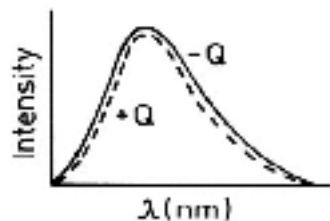
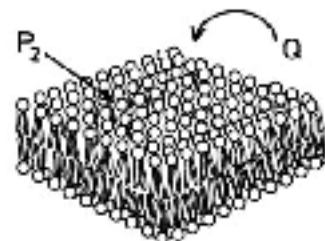
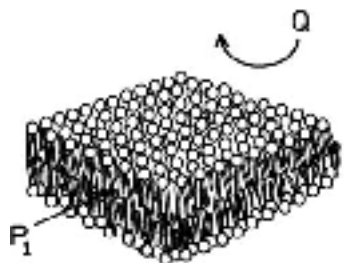
Dynamické zhášení se s rostoucí teplotou **zvyšuje**.
Zvyšuje se pohyblivost molekul zhášedla, které takto za stejný čas „uhasí“ více molekul fluoroforu.

Statické zhášení

Statické zhášení se s rostoucí teplotou **snižuje**,
protože dochází snadněji k disociaci slabě vázaných komplexů fluoroforu a zhášedla.

Využití zhášení při lokalizaci fluoroforu

V membráně

Jestliže je fluorofor P1 zanořen v membráně, je pro zhášedlo Q nedostupný a ke zhášení téměř nedochází.

S rostoucí koncentrací zhášedla se intenzita fluorescence téměř nemění.

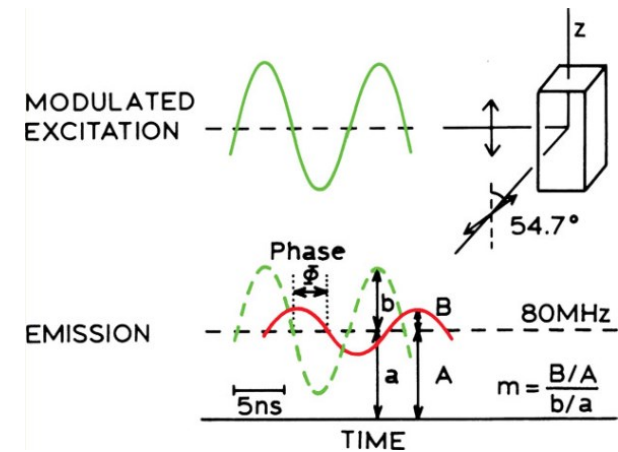
Na povrchu

Jestliže je fluorofor P2 na povrchu, dochází k účinnému zhášení.

S rostoucí koncentrací zhášedla intenzita fluorescence velmi výrazně klesá.

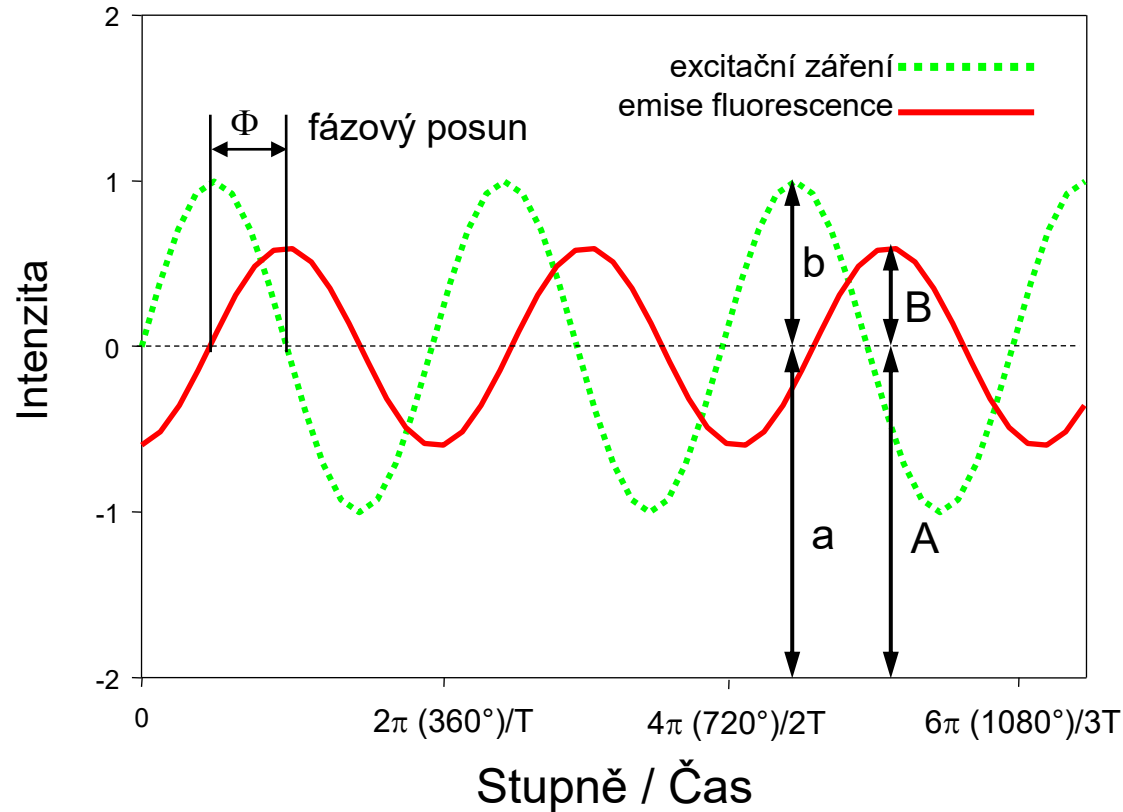
Metoda fázově modulovaného budícího záření

1. Vzorek je excitován sinusově modulovaným světlem s vysokým frekvenčním rozsahem srovnatelným s převrácenou hodnotou doby dohasínání
2. Když dojde k excitaci vzorku modulovaným zářením, emitované záření fluorescence odpovídá modulační frekvenci budícího absorbovaného záření
3. Emise je časově zpožděna ve srovnání s budícím zářením, což se projeví fázovým posunem. Fázový posun je použit k výpočtu doby dohasínání fluorescence τ

Určení doby dohasínání metodou fázové modulace

Určení času dohasínání z fázového posunu Φ

$$\tan \Phi = \omega \tau_{\Phi}$$

Modulace excitace b/a (výška peaku/střední intenzita)

Modulace emise B/A

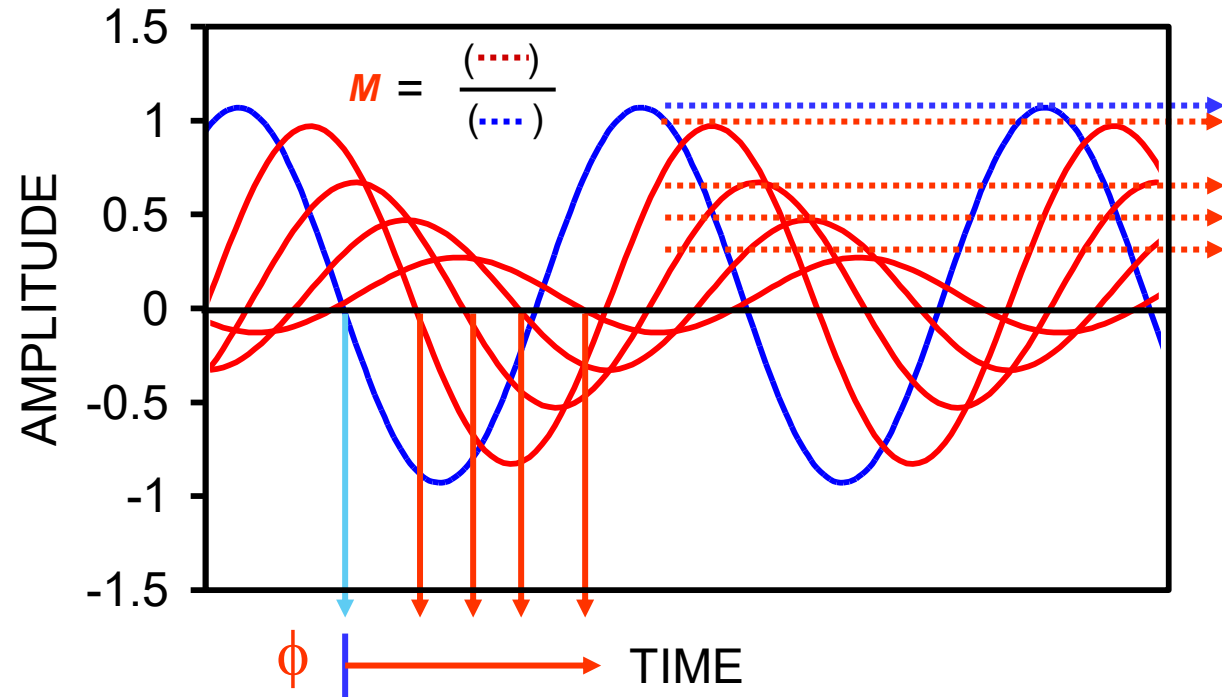
Relativní modulace m

$$m = \frac{B/A}{b/a}$$

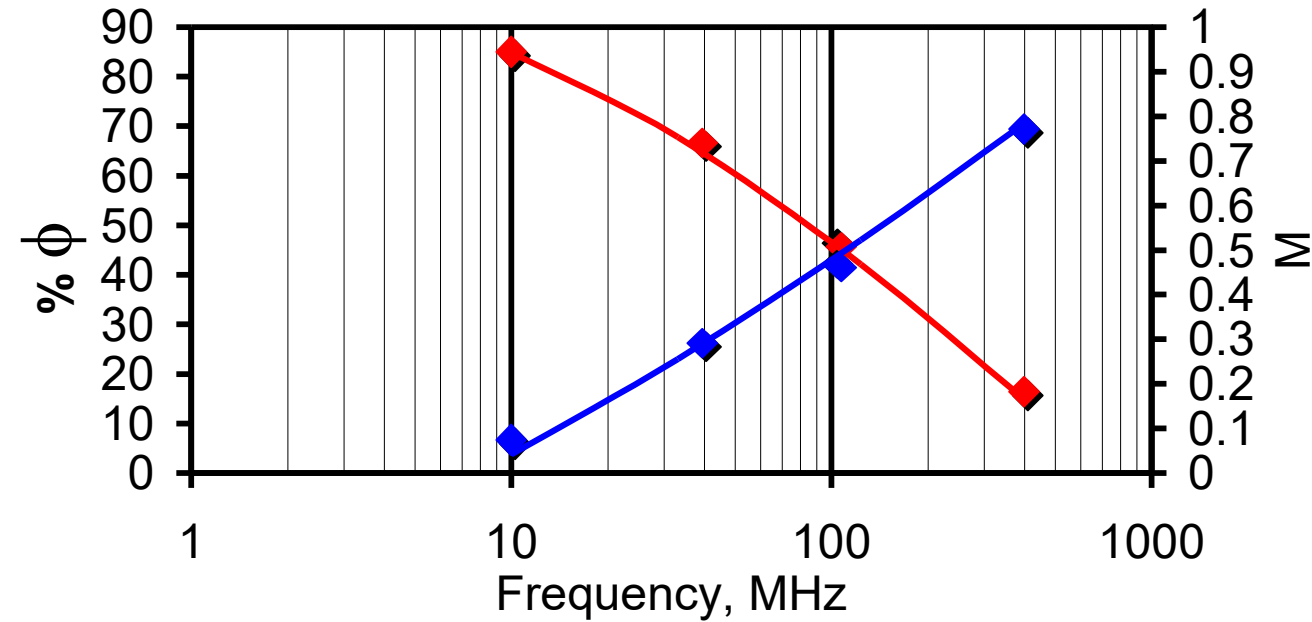
Určení času dohasínání z modulace m

$$m = \frac{1}{\sqrt{1 + \omega^2 \tau_m^2}}$$

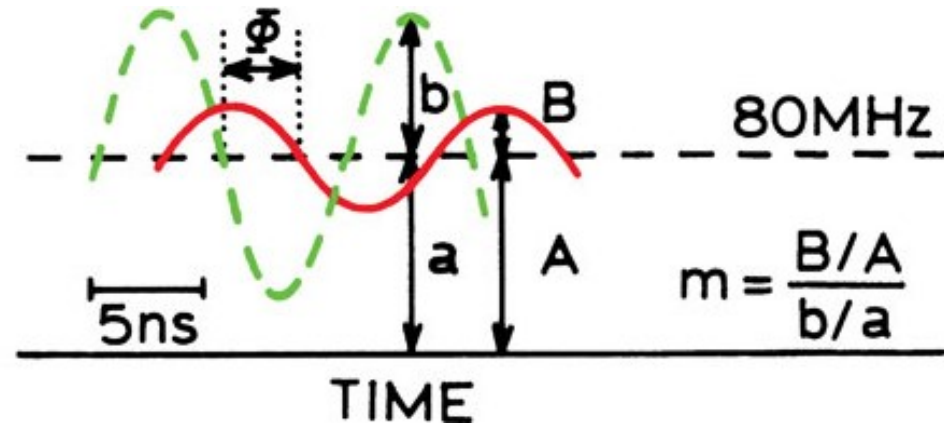
Princip měření pomocí fázové modulace

$$m = \frac{B/A}{b/a}$$

Praktický příklad výpočtu

$$\Phi = 68^\circ$$

$$m = 0.4$$

$$\tan \Phi = \omega \tau_\Phi$$

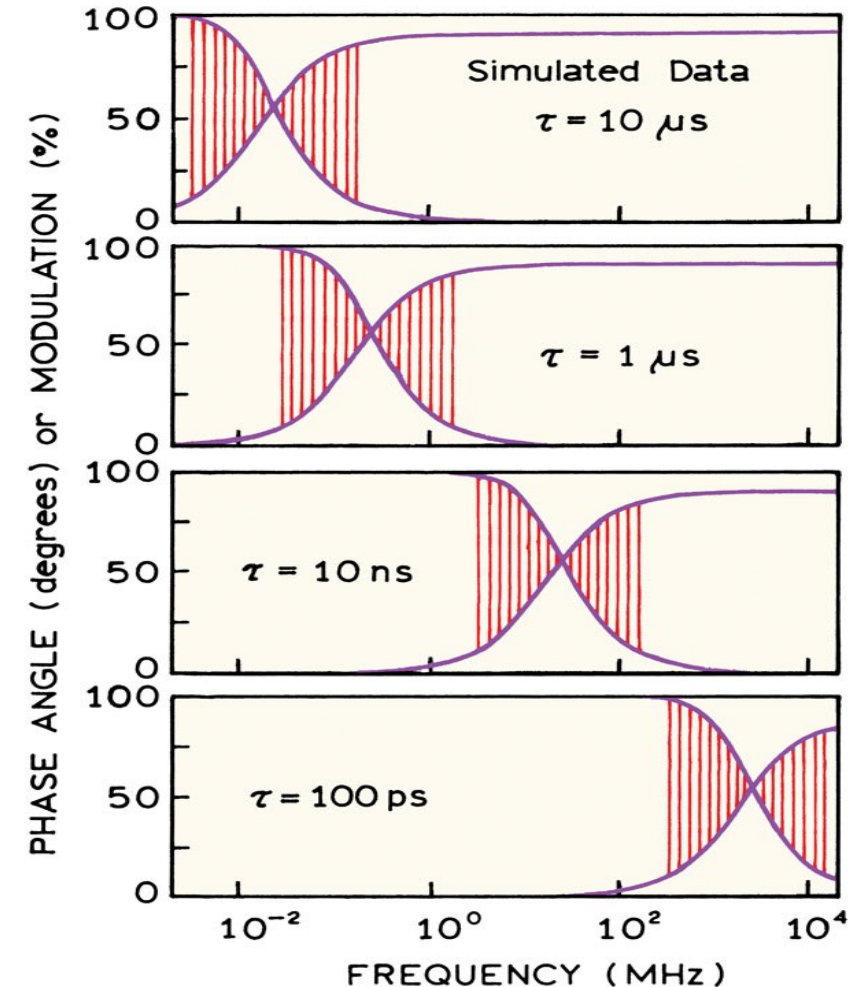
$$m = \frac{1}{\sqrt{1 + \omega^2 \tau_m^2}}; \quad \omega = 2\pi \cdot f$$

$$\tau_\Phi = \frac{\tan \Phi}{\omega}$$

$$\tau_m = \sqrt{\frac{1}{\omega^2} \left[\frac{1}{m^2} - 1 \right]}$$

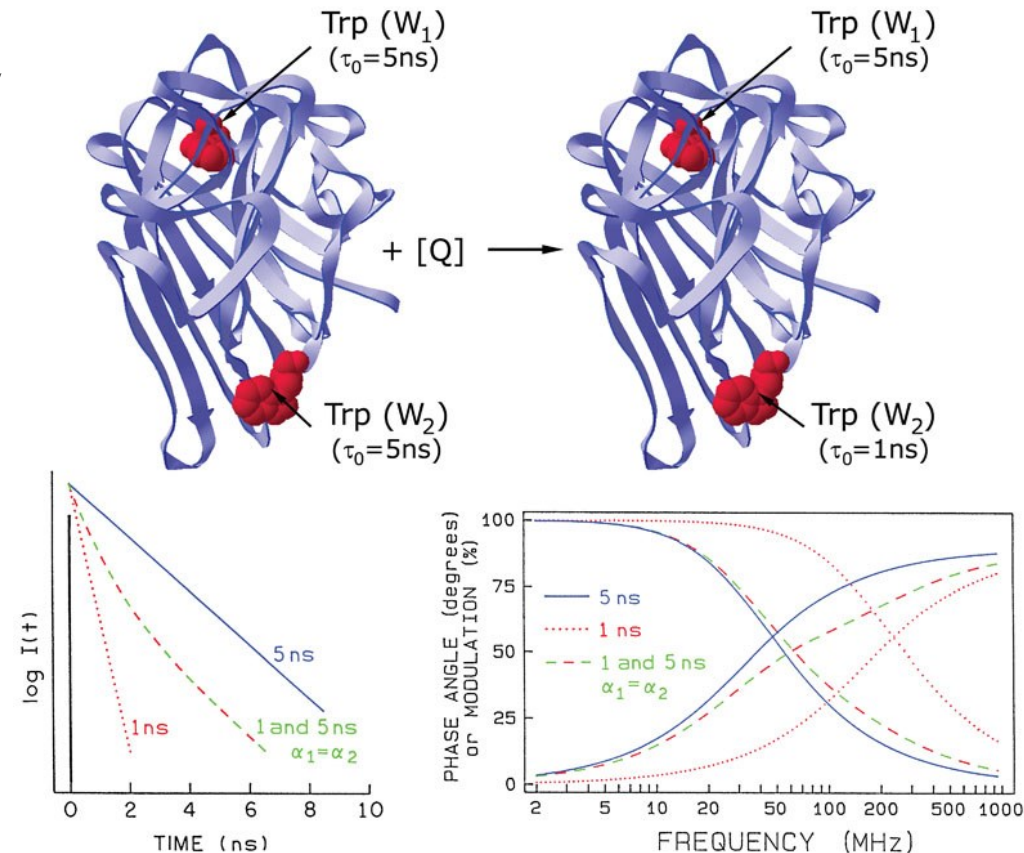
Závislost parametrů získaných metodou fázové modulace na τ

- Čím je kratší doba dohasínání τ , tím více se posunuje průnik křivek k vyšším frekvencím.
- Pro delší dobu dohasínání $\tau = 10 \mu\text{s}$ je nutno použít modulační frekvence 10 kHz až 1 MHz.
- Pro kratší dobu dohasínání $\tau = 100 \text{ ps}$ je nutno použít modulační frekvence až 2GHz tedy 10 000 krát větší.

Časově rozlišená fluorescence fluoroforů v rozdílném prostředí

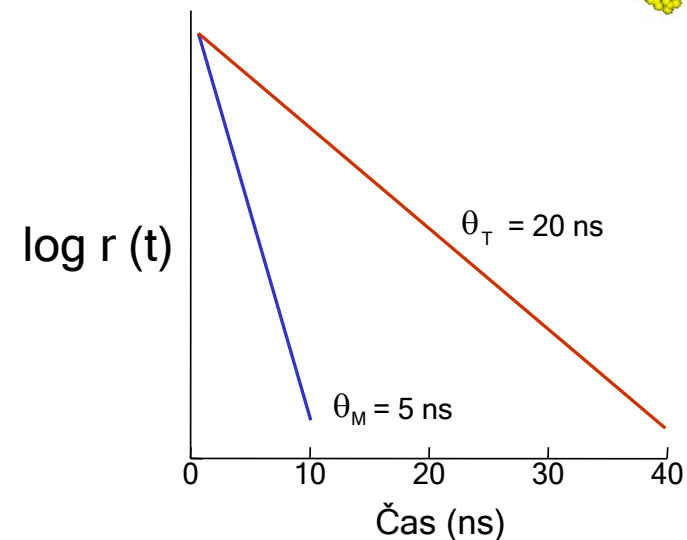
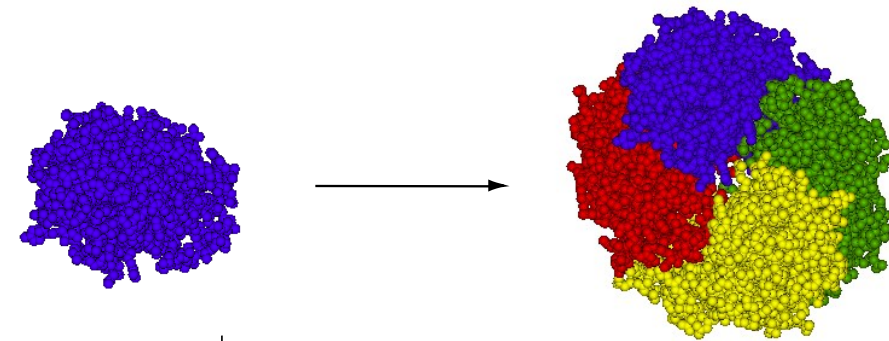
- Protein se dvěma fluorofory – tryptofany
- Fluorofory mají ve stejném prostředí stejnou hodnotu τ
- Po přidání zhašedla se sníží doba fluorescence fluoroforu na povrchu τ_2
- Výsledkem je „prohnutá“ křivka
- Úkolem dekonvoluce je pak určit τ_1 , τ_2 a poměrné příspěvky fluoroforů α_1, α_2

$$I(t) = \alpha_1 e^{-t/\tau_1} + \alpha_2 e^{-t/\tau_2}$$

Změna rotačního korelačního času při multimerizaci proteinu

- Časové závislosti polarizované fluorescence lze použít při sledování změny dynamiky systému molekul
- Sledování multimerizace fosfofruktokinázy

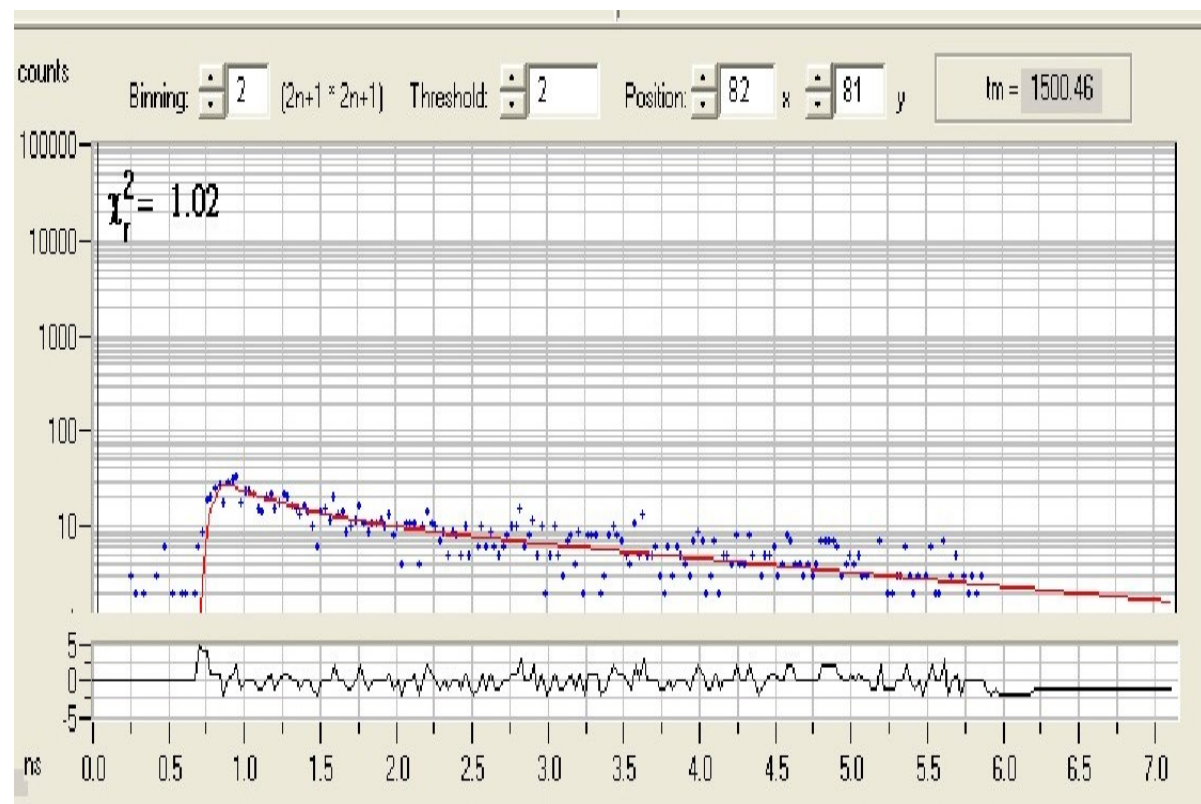
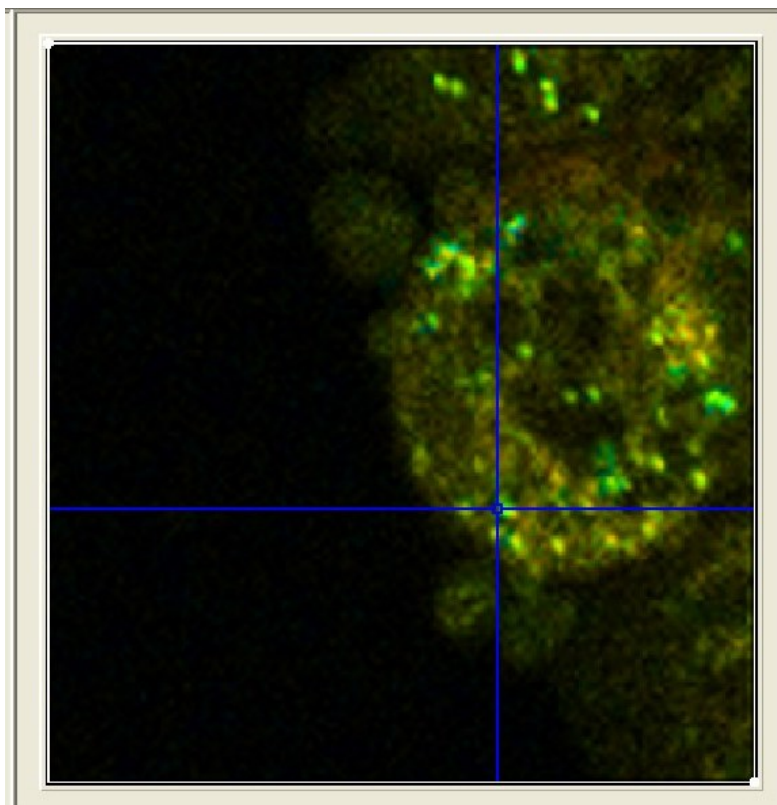

Fluorescence LifeTime Imaging Microscopy – FLIM

- Sledování časové závislosti fluorescence v 2D prostoru.
- Umožňuje rozlišit prostředí, ve kterém se fluorofory nacházejí.
- Umožňuje sledovat zhášení flouroforů, ať už vlivem prostředí, zhášedla nebo interakce s jinými molekulami.

Příklad detailního zobrazení FLIM

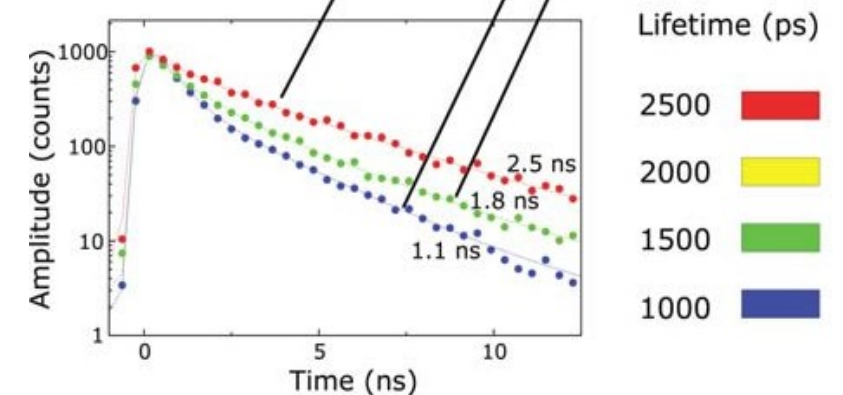
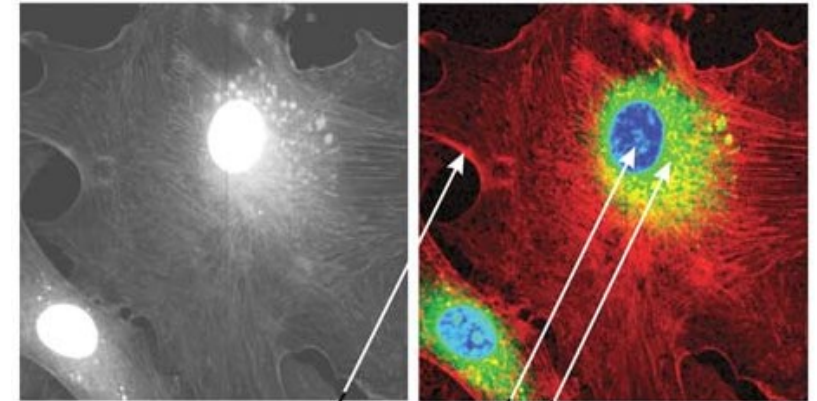

Závislost doby dohasínání fluorescence NADH je dvou-exponenciální s hodnotou 0.4 ns pro volnou a 3 ns pro navázanou molekulu NADH.

FLIM zlepšuje rozlišení obrazu

- Buňky (artery endothelial cells) obarveny třemi různými fluorofory
- Nukleové kyseliny byly obarveny DAPI
- F-aktin byl obarven Bodipy FL-phalloidin
- Mitochondrie byly obarveny Mito-Tracker Red CMX Ros

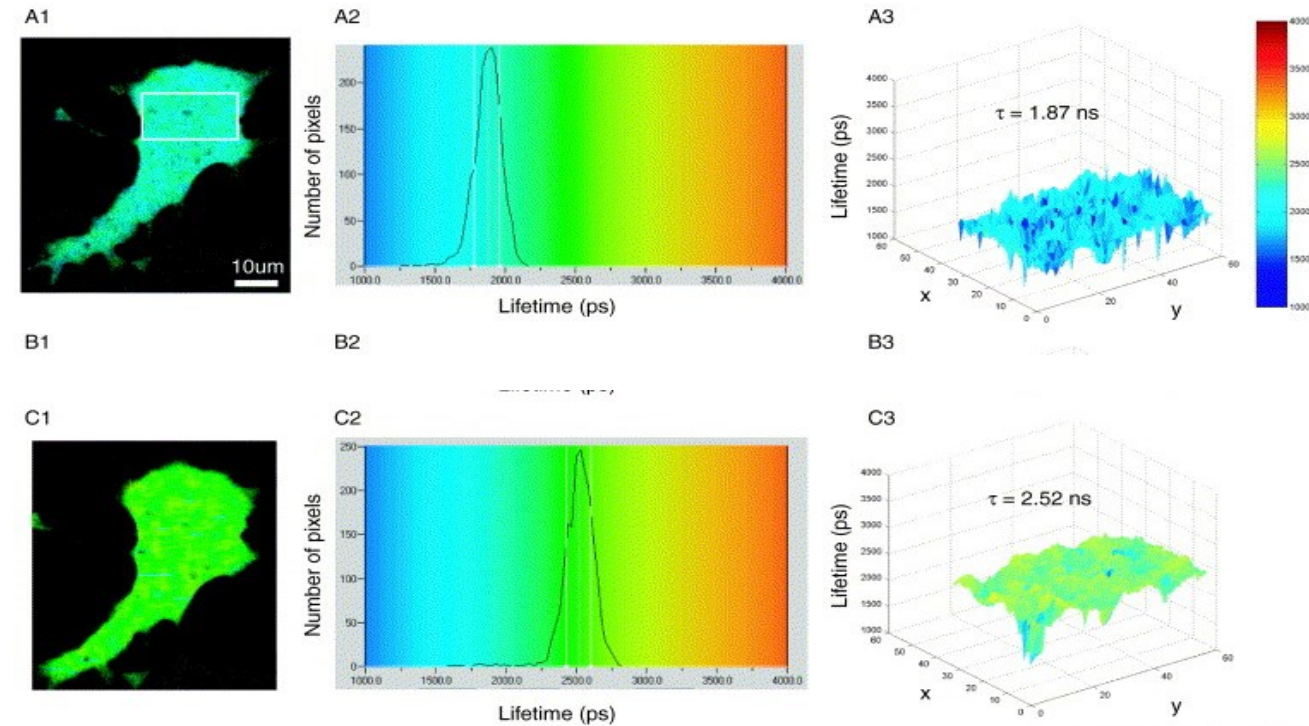

- Obraz intenzity fluorescence neumožňuje rozlišit tři použité fluorofory
- **Obraz časově rozlišené fluorescence umožňuje určit rozmístění všech tří fluoroforů na základě času dohasínání fluorescence.**

Použití FLIM při sledování interakce proteinů

Rychlejší dohasínání v přítomnosti zhášejícího proteinu

Normální - pomalé dohasínání

H. Wallrabe and A. Periasamy, Imaging protein molecules using FRET and FLIM microscopy, [Current Opinion in Biotechnology](#), Volume 16, Issue 1, Analytical biotechnology, 2005, Pages 19-27.

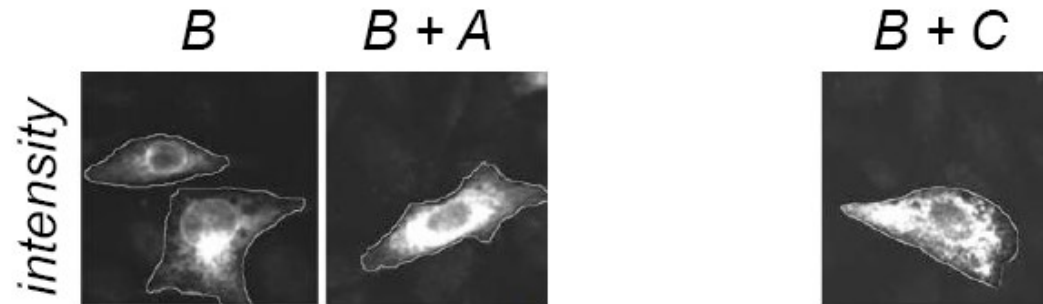
FRET-FLIM mikroskopie byla využívána při charakterizaci vytváření dimeru transkripčního faktoru C/EBP α uvnitř jádra živých buněk GHFT1-5

Interakce nebo kolokalizace?

Example FRET-FLIM

Colocalisation or Interaction?

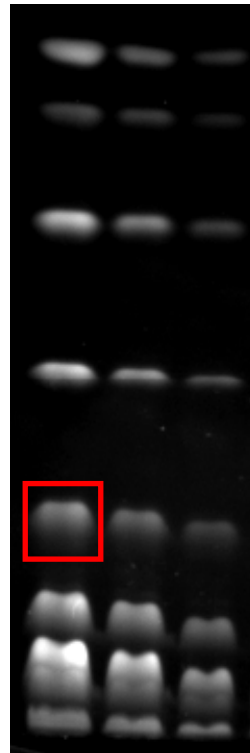
B = donor (FITC)
A = acceptor (Cy3)
C = acceptor (Cy3)

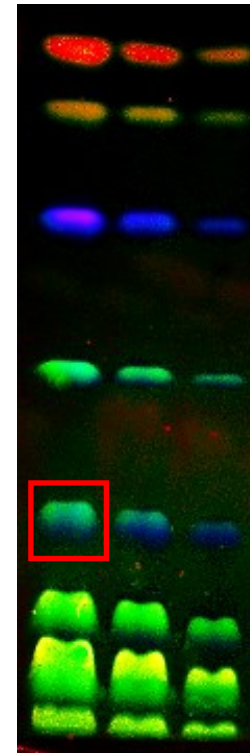
Využití časově rozlišené fluorescence při proteomické analýze

Gel barvený
Sypro-Ruby

Intenzita

Časové rozlišení

Upraveno podle materiálů Materialů Photonic Research Systems Ltd. www.prsbio.com

Intenzita je doplněna o pseudobarevné časové rozlišení, aby mohly být oba parametry zviditelněny současně. Časové rozlišení fluorescence může pomoci při analýze proteinů v překrývajících se pásech.

- Lakowicz J.R.: Principles of Fluorescence Spectroscopy. Third Edition, Springer + Business Media, New York, 2006.
- Fišar Z.: FLUORESCENČNÍ SPEKTROSKOPIE V NEUROVĚDÁCH
<http://www1.lf1.cuni.cz/~zfishar/fluorescence/Default.htm>
- Poděkování:
Grafika z knihy Principles o Fluorescence byla pro účely této přednášky laskavě poskytnuta profesorem J.R. Lakowitzem.

Spectraviewer – tips & tricks

Click & drag to zoom into graph

Reset Settings View full screen

Relative intensity (%)

Wavelength (nm)

356nm ● CFSE (fluorescein...
10% Ex, 0% Em

Light source Excitation filter Emission filter

! Note: no light sources are added to SpectraViewer.
Please select a light source.

+ Add lasers + Add a lamp

1 Fluorophore

Show	Ex	Em
☒	☒	☒

Fluorophore

☒	● CFSE (fluorescein, ×)	☒	☒	×
-------------------------------------	-------------------------	-------------------------------------	-------------------------------------	---

- [Fluorescence SpectraViewer](#)

2. domácí úkol

- Spectraviewer

<http://www.thermofisher.com/cz/en/home/life-science/cell-analysis/labeling-chemistry/fluorescence-spectraviewer.html>